

ДЗЕЯСЛОЎНАЯ ГАСТРАНАМІЧНАЯ МЕТАФАРА Ў БЕЛАРУСКІМ МОЎНЫМ КАНТЫНУУМЕ

Гастронамічныя дзеясловы суадносяцца з працэсамі гатавання і спажывання ежы і рэпрэзентуюць дзеянні, накіраваныя на задавальненне фізіялагічных патрэб чалавека, рэалізацыю разнастайных відаў і формаў яго жыццядзейнасці. Такія дзеясловы выконваюць важную ролю ў фарміраванні моўнай карціны і з'яўляюцца базавымі ў лексічнай прасторы любой мовы. Яны характарызуюцца шырокім ахопам лексічнага матэрыялу і вялікім дэрывацыйным патэнцыялам, які выяўляецца на семантычным і словаўтваральным узроўнях.

Гастронамічныя дзеяслоўныя намінацыі трывала замацаваліся ў беларускай кулінарнай традыцыі. Вылучым дзве асноўныя групы: а) дзеясловы са значэннем гатавання ежы; б) дзеясловы са значэннем спажывання ежы, харчавання.

Дзеясловы першай групы аб'ядноўваюцца тыповой сітуацыяй гатавання ежы, якая рэпрэзентуецца словам-ідэнтыфікатарам *гатаваць* 'варыць, рыхтаваць ежу; кіпяціць (ваду, чай)'. У залежнасці ад спосабаў і ўмоў гатавання выкарыстоўваюцца дзеясловы *варыць, пячы, смажыць, скварыць, марынаваць, тушыць, саліць* і іншыя (і вытворныя ад іхкі тыпу *заварыць, спячы, спячыся, перасаліць*). Значная іх колькасць рэалізавала глыбінныя семантычныя патэнцыялы і здольнасць утварэння другасных метафарычных лексіка-семантычных варыянтаў (ЛСВ). Каля 10 дзеясловаў засталіся ў межах кулінарна-гастронамічнага кантынума і не ўтварылі пераносных значэнняў: *кзасіць* 'даводзіць да стану браджэння, скісання', *брадзіць* 'знаходзіцца ў стане браджэння', *шаткаваць* 'рэзаць доўгімі тонкімі палоскамі (звычайна кандушту)', *паніраваць* 'абкачваць выраб у муцэ або сухарах', *фаршыраваць* 'начыняць фаршам', *бланыраваць* 'хутка абварваць або апарваць прадукт перад кансерваваннем', *тушыць* 'варыць на малым агні ў закрытай пасудзіне'.

Метафарычныя праекцыі дзеясловаў гатавання ежы накіраваны на розныя сферы пазамоўнай рэальнасці, звязаныя з псіхалагічным станам чалавека, яго ментальнасцю, соцыумам, сацыяльным узаемадзеяннем, міжасобаснымі адносінамі, а таксама з часам і працягласцю працякання дзеяння, яго інтэнсіўнасцю, тэмпературнымі паказчыкамі і інш.

У дзеяслова *варыць* 'гатаваць страву кіпячэннем на агні' актуалізуецца тэмпературная сема, якая выражае душнае, гарачае надвор'е: *Варыць як на дождж – азваўся Пятро* (М. Капыловіч). Другасная семантыка слова *пераварыць* 'перапраца-

ваць, засвойць у працэсе стрававання' адлюстроўвае ментальную дзейнасць чалавека, працэсы яго ўспрымання, засваення і перапрацоўкі інфармацыі: *З цвёрдага рашучага тону Рачкоўскага Карызна зразумеў, што ён ужо перадумаў і пераварыў у сабе гэтае пытанне і што ён мае ўжо нейкае пэўнае развязанне яго* (М. Зарэцкі).

Другасны ЛСВ у дзеяслова *заварыць* 'прыгатаваць навар, настой з чаго-н.' звязаны з распачынаннем якой-небудзь справы і, што вымагае шмат клопату, дзейнасці. Звычайна гэты дзеяслоў выкарыстоўваецца ў складзе фразеалагізма *заварыць кашу* 'распачаць якую-н. непрыемную, клопатлівую справу': *Знаець, Ананьёў! Расхлёбвайся ты сам. Сам заварыў, сам і хлябай. Я табе не памочнік* (В. Быкаў). *Выбахай, але мне трэба ісіці. Тыя, хто заварыў гэтую кашу... можа, дзе на лаўрах спачываюць. А ім трэба расхлёбваць* (Б. Сачанка); *Ён спрабаваў заварыць новую польскую авантуру, цяпер – на землях усходняе Беларусі* (Я. Малецкі).

Другасны ЛСВ дзеясловаў *спячы* 'зрабіць што-н. паспешліва, на скорую руку', *спячыся* 'пацярпець няўдачу ў чым-н., быць пакараным' арыентаваны на дзейнасць чалавека, якая суправаджаецца хуткасцю, паспешлівасцю ці няўдачай: *Таму маўчай, пакутліва ўсведамляючы, што спёкся ўжо на самым першым пытанні і цяпер мне не выкруціцца* (У. Клімовіч); *А нядаўна ж было... крамзанеш на каго без прынукі. Ды ў канверт! І гатова! І спёкся! Тут быў – і няма* (Н. Гілевіч). Квантытатыўныя тэмпературныя семы 'высокая ступень награвання', 'знішчэнне агнём' выяўляюцца ў дзеясловаў *спячыся* 'стаць абпаленым сонцам, абгарэць', *спячы* 'пашкодзіць агнём, апячы; спаліць, знішчыць агнём', *выпечы* 'знішчыць агнём, жарам'.

Шырокая сэнсавая парадыгма назіраецца ў дзеяслова *парыць* 'варыць што-н. у закрытай пасудзіне пры дапамозе пары', другасны ЛСВ якога аб'яднаны агульнай тэмпературнай семай 'гарачыня, спёка': 'апякаць, прыпякаць (пра што-н. вельмі нагрэтае)', 'вельмі цёпла апрацаваць', 'мыць у лазні з парай', 'біць, лупцаваць', 'пра вельмі гарачае, вільготнае надвор'е', 'вылучаць пару пад уздзеяннем цяпла'. У слоў *скварыць, смажыць, пражыць* таксама актуалізуецца тэмпературны ЛСВ 'апякаць прамянямі, паліць (пра сонца), моцна пячы': *Сонца проста скварыла ўсё жывое* (С. Александровіч); *Сонца не пякло, а смажыла зямлю* (М. Капыловіч); *У дзень пражыць сонца, ноччу пацягвае халадком* (П. Сыч).

У дзеяслова *кіпець* на падставе архісемы ‘інтэнсіўнасць, бурнасць’ развіліся метафарычныя значэнні, якія захавалі квантытатыўныя прыметы, перанесеныя ў свет жывёл і насякомых, а таксама ў вобласць псіхалагічнага стану чалавека: *кіпець* ‘мігусліва рухацца, кішаць (пра мноства жывёл, насякомых)’, ‘праяўляцца, развівацца бурна, з сілай (пра пачуцці, перажыванні, думкі і пад.)’, ‘быць узбуджаным, ахопленым якім-н. пачуццём’: *На станцыі ў Гацях, як заўсёды, кіпеў ніколі няспынны рух* (К. Акула); *Цэлы дзень на Ростані, на Старым і Рыбным рынках кіпелі страці. Крычалі, спрачаліся, заводзілі нейкія дыспуты* (У. Караткевіч); *Карызна кіпеў шалёным абурэннем, перамяшаным з злараднасцю* (М. Зарэцкі); *Жанчына кіпіць ад крыўды і злосці, але чакае яшчэ чагосьці* (К. Чорны); *Гакенхольц адмоўна замахаў галавой. Вочы ў яго кіпелі гневам* (Л. Дайнека).

Многія дзеясловы ў рэцыпіентнай сферы выяўляюць характар міжасобасных і сацыяльных адносін. Вобразнае прыпадабненне працэсу гатавання ежы да міжасобасных адносін назіраецца ў дзеясловаў *мяшаць* ‘размешваць, перамешваць што-н., боўтаючы, пераварочваючы лыжкай, мешалкай і пад.’ → ‘уцягваць, умешваць, ублытываць у што-н.’; *падмасліць* ‘крыху, злёгка змазаць маслам, намасліць’ → ‘даць хабар, задобрыць хабарам’; *шпігаваць* ‘змясціць кавалачкі шпігу ў спецыяльна зробленыя надрэзы, начыняць што-н.’ → ‘заўзята павучаць, паведамляць каму-н. вядзючую колькасць інфармацыі’, ‘многа раз паўтараць каму-н. з мэтай убіць у галаву’: *А ты маче ў гэту кампанію не мяшай* (Я. Брыль); *Гэт а ў гэтым сэнсе, што не скупіся перад “патрэбным чалавекам”*. *Узяўшы прыцэл на будучыню, адмаслі яго адзін раз, другі, а прыйдзе час – ён табе аддзячыць. Стуканок жа мае чым гадмасліць* (А. Рылько); *На мой бок стала Софія Дошч і з усім сваім інтрыганіца-жаночым тэлеграм кінулася на сакратара, шпігуючы яго левуцтвам* (А. Мрый).

У другасных ЛСВ дзеяслова *крышыць* увага акцэнтуюцца на характары дзеяння, якое мае вычарпальны характар і даводзіцца да апошняй мяжы: ‘ламаць, руйнаваць, разбіваць на часткі’; ‘забіваць, знішчаць’: *І ў такой абстаноўцы неабходны цвёрдыя, жалезныя людзі, здольныя крышыць ворага, рушыць усё, што на шляху замінае* (І. Мележ); *Натоўп рукадзельных людзей і смердаў у незвычайнай ярасці крышыў клеці...* (Л. Дайнека); *Стралой імчаўся да сына князь. Крышыў мячом, прабіраўся да Літавора* (В. Чаропка).

Тэмпаральная сема працягласці чаго-небудзь актуалізуецца ў слове *марынаваць* ‘знарок затрымліваць каго-н. у адным якім-н. стане, званні; знарок затрымліваць рашэнне, выкананне чаго-н.’: *Не здолеў своечасова пад’ехаць, міліцыя дзве гадзіны марынавала* (К. Травень); *Яна ганіла сябе,*

што гэтулькі гадоў “марынавала” сваю прыгажосць, хавалася ад людзей, не ведала, што ёсць вольнае, бесклапотнае жыццё (В. Праўдзін).

Кулінарна-гастранамічныя дзеясловы *перасаліць, насаліць* ‘зрабіць вельмі салёным’ развілі метафарычныя ЛСВ ‘перастарацца, перайсці якія-н. межы дазволенага ў чым-н.’, ‘нашкодзіць каму-н., зрабіць непрыемнасці’: *Нямала насаліў дзед за сваю службу пану бургамістру і яго паслушачам* (А. Якімовіч); *І вось што азначае перасаліць, награвасціць больш, чым трэба, яўных і ўскосных доказаў. Больш, чым іх магло быць* (У. Караткевіч); *З гэтым даследаваннем рынку вы перасалілі, яно нам лішняе, а таму, што няма праблемы са збытам* (С. Яновіч).

Корпус кулінарна-гастранамічнай сферы папоўніўся намінацыямі, якія ў сваіх першасных значэннях не звязаны з працэсамі гатавання ежы. Так, дзеяслоў *узбіць* у значэнні ‘набіць што-н. на паверхню чаго-н.’; *насадзіць, накалоць на што-н. вострае* ‘узбіць абруч на бочку; узбіць прычоску’) развіў другасны ЛСВ ‘разбіць яйка на патэльню’: *Ён паставіў на агонь патэльню і ўзбіў на яе яру як* (Б. Савіцкі). У дзеяслова *клекатніць* ствараць клекат (пра птушак) метафарычнае значэнне накіравана на працэс бурчання, шумнага кіпення: *Вада бурліць і клякоча* (В. Казько); *На патэльні клекаталі ў кіпячым масле смажаныя гуціёркі* (У. Караткевіч).

У другую групу сферы-крыніцы ўключаюцца дзеясловы са значэннем працэсу з’ядання і спосабаў паглынання ежы (*есці, піць, глытаць, кусаць, каштаваць, грызці* і вытворныя адзінкі з’есці, выпіць, праглынуць, накаштаваць і інш.). Другасныя ЛСВ утвараюцца па кагнітыўнай метафарычнай мадэлі, у якой адлюстроўваецца праекцыя ад першасных кулінарна-гастранамічных ЛСВ на паняццевыя сферы псіхалагічных, сацыяльных і ментальных з’яў. Так, семантыка дзеясловаў *есці* (з’есці), *грызці* (загрызці), *кусаць* праекцыруецца на сітуацыі, звязаныя з псіхалагічным станам чалавека, яго душэўнымі пакутамі, адмоўнымі эмоцыямі, перажываннямі, а таксама з сацыяльнымі ўмовамі жыцця і прычынамі разбуральнага ўздзеяння на арганізм чалавека: *есці* ‘не даваць спакою, мучыць, грызці (пра сумленне, боль і пад.)’; *даймаць каго-н. сваркамі, папрокамі, назаліць*; *з’есці* ‘нападкамі, ганеннем звесці са свету, загубіць’; *грызці* ‘дакучаць пастаяннымі прыдзіркамі, папрокамі, сваркамі; мучыць, трывожыць, не даваць спакою (пра думкі, пачуцці і пад.)’; *загрызці* ‘змучыць, давесці да цяжкага душэўнага стану папрокамі, прыдзіркамі і пад.’; *кусаць* ‘крыўдзіць, дапякаць чым-н.’: *Але не дарма ты ясі свой нялёгкі хлеб* (К. Травень); *З бяды людзі... з’есці адзін аднаго гатовы* (І. Мележ); *Я з’еў ужо ўсе свае пуды солі, вычарпаў лыжкі дзёгію*

(В. Казько); *Яго грызе нейкая неадчэпная думка* (У. Арлоў); *Трывога апошнім часам грызла ягоную душу* (Л. Дайнека); *І свой жа брат цябе кусае, бо кожны выслужыцца хоча* (Я. Колас). Такая ж негатыўная канатацыя назіраецца і ў сэнсавых структурах фразеалагізмаў з кампанентамі *есці, з'есці, кусаць: поедам есці* 'бесперастанку мучыць папрокамі', *жыўцом з'есці* 'нападкамі, ганеннем звесці са свету, загубіць', *кусаць лоці* 'шкадаваць пра што-н. страчанае, непапраўнае'.

Усталявалася даволі празрыстая метафарычная сувязь паміж зыходным і вытворнымі значэннямі дзеясловаў *карміць, карміцца*: 'даваць корм, ежу' → 'забяспечваць сродкамі для жыцця, мець каго-н. на сваім утрыманні'; 'служыць сродкам для пражывання, крыніцай даходу': *Але ж ён мусіў карміць сям'ю, жыць з уласнае працы* (В. Быкаў); *Лес карміў нас, лес спяваў нам сваю векавую калыханку, лес быў нашай калыскай, нашым домам* (С. Давідовіч); *На месцы ўсё відаць няўзброеным вокам. Жыруе! Корміцца сам і корміць сваіх людзей* (К. Травень).

Дзеясловы працэсу харчавання (*выпіць, каштаваць, накаштаваць, паспытаць*) агаісмаваліваюцца са спробай ажыццявіць што-небудзь, выпрабаваць сябе, спазнаць на ўласным вопыце: *выпіць* 'вынесці, выцерпець', *каштаваць* 'зазнаваць, зведваць, пераносіць', *накаштаваць* 'спазнаць на ўласным вопыце', *паспытаць* 'перажыць, звеліць у жыцці, на практыцы; адведваць, спазнаць': *Ён мае досыць юнацкай упартасці, каб выпіць уся чаю да дна, да астатняе кроплі!* (М. Зарэцкі); *Тыя, што накаштавалі некалі жыцця пад балі і сэрцамі ўладай, слухаць не хацелі гэтых заклікаў* (К. Акула); *Як паспытаеш свой горкі кавалачак хлеба, тады зразумееш, чаго ён каштуе* (І. Грамаў); *І некаторым з іх, старэйшым, словы месні нагадвалі многае, што каму давалося пацярпець ці ў царскую вайну, ці ў грамадзянскую* (Я. Брыль).

Матывацыйна-вобразная парадыгма дзеяслова *жаваць* уключае вытворныя адзінкі *перажоўваць, разжаваць*, у якіх актуалізуюцца прыметы слабай інтэнсіўнасці, нязначнай актыўнасці, непрацягласці дзеяння: *жаваць* 'доўга і нудна гаварыць, разбіраць адно і тое ж', *перажоўваць* 'нудна і назойліва гаварыць або пісаць пра адно і тое ж; звяртацца ў думках да аднаго і таго ж', *разжаваць* 'вельмі падрабязна растлумачыць, расказаць': *Эх ты, яму разжуй ды ў рот пакладзі... Задужа ласы Анатоль Іванавіч да малінкі* (М. Лынькоў); *Ну дык і прывязі сваім вучоным загадку, няхай расшыфруюваюць. А то табе ўсё разжуй і ў рот пакладзі* (П. Місько); *І перажоўваем штодня старыя ісціны...* (П. Панчанка); *І дзень мінуў, і другі, і трэці, а Анэля ўсё перажоўвала ўзніклую пасля іх гаворкі і так і не вызначаную да канца трывогу* (Т. Бондар).

Дзеясловы *глытаць, лізаць, ссаць, смактаць, сёрбаць* указваюць на спосаб паглынання ежы без выкарыстання зубоў. У фокусе другасных ЛСВ дзеясловаў *глытаць, праглынуць* аказваюцца характарыстыкі маўлення, звязаныя з кепскай дыкцыяй, невымаўленнем пэўных гукаў і слоў, абразлівым іх кірункам: а) 'выслушаць што-н. непрыемнае, абразлівае без пратэсту': *Яны толькі сядзелі і моўчкі глыталі суровыя, непрыемныя словы крытыкі* (З. Прыгодзіч); *Мікола Валужынец моўчкі праглынуў абразу* (Б. Стральцоў); б) 'сказаць што-н. невыразна, не поўнасьцю, не дагаварыць да канца': *Вось табе раз! Рукі дрыжаць. Не чытаю, а глытаю словы...* *Тарашкевіча арыштавалі!* (Ф. Аляшкевіч); *Хлопчык пазнаў Амелю і загаварыў быстра, глытаючы словы* (К. Чорны); *Баец раптам змоўк, нібы праглынуў словы, і пахіснуўся, хапаючыся за бок* (В. Быкаў); в) 'з прагнасцю чытаць, прагна слухаць': *Я глытаю кожнае дзеява слова. Гэта не Біблія і не Талмуд, а зусім блізкае жыццё* (З. Бядуля).

Другасныя ЛСВ дзеясловаў *лізаць, лізацца* скіраваны на пачырання і міжасобасныя адносіны і такія дзеянні, як 'чалаваць (чалавацца)', 'падлізваць да каго-н.', 'дакранацца, абдаваць сабой (пра хвалі, полымя і пад.)': *Халопы знойдуцца і ў даголівасці стануць лізаць, прабачайце, адно ме ца...* (А. Наварыч); *Мы – неразлучныя, нам з вельмі, што ўжо ў нас няма іншага прызначэння, як толькі быць разам. З нас дзівяцца, што мы – як спараныя ці ачмурэлыя. Ліжамся, як кот з кошкай* (М. Сяднёў); *Полымя адразу ж пачало лізаць вострымі язычкамі сухое сена* (В. Ткачоў).

Спосаб ужывання вадкасцей праз няшчыльна спіснутыя зубы выражаецца дзеясловамі *ссаць, смактаць*. Агульным для іх сэнсавай структуры выступае ЛСВ 'куруць': *Дзед Якуб маўкліва сядзеў на лаве побач Захарука, ссаў сваю неразлучную люльку* (К. Акула); *Ён не злез з каня, смокча сабе папяросу і моўчкі азірае шэрае неба* (В. Гардзеі). Больш шырокая сэнсавая парадыгма назіраецца ў дзеяслова *смактаць*, якая, акрамя названага значэння, уключае ЛСВ сацыяльна-міжасобаснага і псіхалагічнага характару: 'цягнуць, бессаромна браць у каго-н. грошы і пад., нажывацца за кошт іншых'; 'прыносіць пакуты, мучыць (пра якое-н. пачуццё)': *І ён, як той павук пачварны, усю вакол іцу смактаў і з крыўд людзей жывых бяскарна сваё багацце ўсяж збіраў* (М. Машара); *Прыходзіць падчас невымернае шкадаванне і смутак, што смокча грудзі, як атрутная змяя* (В. Іпатава); *Гора смокча сэрцы, як змяя* (В. Іпатава).

Дзеяслоў *сербануць* 'з'есці вадкую страву, прысмоктаючы' вобразна праецыруецца на з'явы сацыяльнага жыцця з указаннем цяжкасцей, якія даводзіцца пераносіць чалавеку: *На вайне Карпенку давалося сербануць ліха, яго параніла* (В. Быкаў).

Дзеясловы *жэрці, сажраць, пажыраць* ‘есці прагна’ характарызуюцца высокай экспрэсіўнай насычанасцю і ў пераносным значэнні актуалізуюць квантытатыўныя семы ‘вялікая колькасць’, ‘моцная сіла ўздзеяння’: *Больш тое хаджэнне сажрала грошай, чым сам лес* (І. Шамякін); *Рэклама ў друку і радыё пажырае вялікія грошы* (К. Акула); *Сцены гарадоў не паспяваюць узняцца, вырасці, як іх зноў пажырае агонь* (Л. Дайнека).

Не развіліся пераносныя ЛСВ у дзеясловаў *харчаваць, харчавацца* ‘есці, карміць’, семантыка якіх абмяжоўваецца гастронамічным калідорам. Першасныя ЛСВ дзеясловаў *сілкаваць, сілкавацца* ‘есці, карміць’ выступілі ў якасці асновы для ўтварэння спецыялізаваных значэнняў ‘забяспечваць чым-н. неабходным для нармальнага дзеяння, функцыянавання’ (*сілкаваць кацёл вадой, абгравальнікі сілкуюцца ад электрагенератараў*).

Такім чынам, гастронамічныя дзеяслоўныя найменні са значэннем гатавання і спажывання

ежы шырока прадстаўлены ў беларускім моўным кантынууме і ў пэўнай ступені адлюстроўваюць фрагмент моўнай карціны свету. Яны характарызуюцца глыбокім сэнсавым патэнцыялам і экстрапалуюць частку сваёй семантыкі ў выніковую (метафарычную) канцэптуальную галіну, якая выяўляе розныя сферы матэрыяльнага і нематэрыяльнага свету. У працэсе метафарызацыі назіраюцца праекцыі ў сферы ментальных, фізіялагічных, псіхалагічных, сацыяльных, тэмпаральных, квантытатыўных з’яў і паняццяў. Некаторыя метафарычныя абазначэнні характарызуюцца негатыўнай канатацыяй і высокай ступенню экспрэсіўнасці (*крышыць, марынаваць, шпігаваць, насаліць, падмасліць, з’есці, грызці, лізаць, смактаць, сажраць*).

Васіль СТАРЫЧОНАК,
доктар філалагічных навук.

Аўтар ахвяруе ганаару на раз’іццё часопіса.

Навуковыя паведамленні

КАНКРЭТЫЗАТАРЫ Ў СТРУКТУРЫ ТЭМПАРАЛЬНЫХ ПРЫНАЗОЎНИКАВЫХ АДЗІНАК

У артыкуле разглядаюцца канкрэтызатары як структурныя элементы прыназоўнікавых адзінак з тэмпаральнай семантыкай. Апісваюцца асноўныя групы тэмпаральных канкрэтызатараў (апраксіматы, праксіматы, квантары), разглядаюцца функцыі, якія могуць выконваць канкрэтызатары.

Ключавыя словы: *прыназоўнік, прыназоўнікавая адзінка, канкрэтызатар, апраксіматар, праксіматар, інтэнсіфікатар, квантар, кампаратар, абмежавальнік, злучнік*.

The article discusses concretization as structural elements of prepositional units with temporal semantics. Describes the basic temporal aspect of the group: perception, proximation, quantifiers, basic functions that can perform concretionary.

Функцыю прыназоўніка ў лексеце могуць выконваць знамянальныя лексемы, адны або ў спалучэнні з першаснымі прыназоўнікамі, пры гэтым яны застаюцца ў межах сваёй часціны мовы [1]. П. Шуба адзначае, што такія спалучэнні функцыянуюць у падпарадкавальным словазлучэнні як адзіны цэласны сродак сувязі яго кампанентаў [1, с. 16]. М. Усеваладава прапанавала называць такія адзінкі прыназоўнікавымі і адносіла да іх адзінкі, якія, па-першае, «ужываюцца ў функцыі прыназоўніка, па-другое, яны валодаюць асаблівым, службовым, “непаўнавартасным” тыпам значэння» [2, с. 87]. М. Канюшкewіч выкарыстоўвае тэрмін “прыназоўнікавае спалучэнне” (аналітычныя прыназоўнікавыя адзінкі, утвораныя на аснове спалучэння знамянальнай лексемы – базавага кампанента ПС – з адным ці некалькімі першаснымі прыназоўнікамі ў прэ-ці постпазіцыі) [3, с. 65].

Прыназоўнікавае спалучэнне можа быць ускладнена факультатыўнымі элементамі – канкрэтызатарамі. Канкрэтызатары – гэта “кампа-

нты, што канкрэтызуюць тыя ці іншыя параметры, якія ўводзяцца прыназоўнікавай адзінкай” [2, с. 58]. На думку П. Шубы, «канкрэтызатары ўдакладняюць тыя адносіны, якія выражаюцца прыназоўнікамі з багатым “спектрам” функцыянальных значэнняў» [1, с. 16].

Прыназоўнікавыя канкрэтызатары можна дыферэнцаваць па ўласна граматычных і семантычных прыкметах. Па катэгорыяльнай прыналежнасці іх можна падзяліць на канкрэтызатары, выражаныя зменнымі часцінамі мовы – прыметнікам, займеннікам (ад’ектыўныя канкрэтызатары), і канкрэтызатары, выражаныя нязменнымі часцінамі мовы, напрыклад прыслоўем: *Мы сустраэліся перад самай вайной* [Інт.]. *Усе выдатна ведаюць... што Новы год пачынаецца задоўга да Новага года* (А. Нікалаеў) [Інт.].

Канкрэтызатары ў структуры прыназоўнікавых адзінак уводзяць у сказ дадатковую інфармацыю: *Перад святам усюды праводзяцца генеральныя ўборкі* (І. Сакалова) [Інт.]. – *Непасрэдна перад святам усюды праводзяцца генеральныя ўборкі*.